

Н. М. Даўгулевіч

МДЭІ імя А. Д. Сахарава БДУ

**ФАРМПРАВАННЕ ЛІНГВІСТЫЧНАЙ КАМПЕТЭНЦЫІ
НА ЗАНЯТКАХ ПА ДЫСЦЫПЛІНЕ «БЕЛАРУСКАЯ МОВА
(ПРАФЕСІЙНАЯ ЛЕКСІКА)»**

Мова з'яўляецца адным з асноўных кампанентаў нацыянальнай самасвядомасці. Менавіта праз родную мову адбываецца знаёмства чалавека са светам, праз мову асоба становіцца членам першаснага калектыву, праз мову ажыццяўляецца непарыўная сувязь індывіда

са сваім народам. Такім чынам, мова – істотная адзнака этнічнага калектыву (народа, нацыі).

Моўная сітуацыя ў Беларусі як «сукупнасць функцыянальна размеркаваных моўных аб'яднанняў (асобных моў і формаў іх існавання), якія абслугоўваюць зносіны ў адміністрацыйна-тэрытарыяльным аб'яднанні» [1], характарызуецца шэрагам асаблівасцей, якія звязаны з сацыяльнымі, эканамічнымі, палітычнымі і этналінгвістычнымі фактарамі.

Адна з асаблівасцей моўнай сітуацыі звязана з характарам білінгвізму (двухмоўя). Упершыню дадзены тэрмін увёў У. Вайнрайх, які ахарактарызаваў білінгвізм як «практыку папераменнага выкарыстання дзвюх моў» [2, с. 22]. Нягледзячы на тое, што на ўзроўні дзяржавы у нас абвешчана беларуска-рускае двухмоўе, рэальная моўная сітуацыя ўяўляе прыклад нацыянальна-рускага білінгвізму, паколькі ў міжэтнічных зносінах у якасці сродку міжнацыянальных зносін выкарыстоўваецца мова руская.

Сёння мы назіраем, як існаванне дзвюх блізкароднасных моў, беларускай і рускай, у межах аднаго соцыуму прыводзіць да звужэння сферы ўжывання адной з іх (беларускай), што, зразумела, уплывае і на моўную кампетэнцыю яе носьбітаў.

Тэндэнцыю да зніжэння моўнай кампетэнцыі можна прасачыць у працэсе выкладання дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» для студэнтаў нефілалагічных устаноў вышэйшай адукацыі.

У задачы курса ўваходзіць, у першую чаргу, фарміраванне дакладнага ўяўлення пра беларускую мову як нацыянальна-культурную каштоўнасць, знакавую сістэму і механізм, які абслугоўвае камунікатыўныя патрэбы грамадства.

Таксама важна, каб студэнты за час навучання выпрацавалі навыкі практычнага маўлення, засвоілі дастатковы аб'ём лексічных сродкаў, сістэматызавалі папярэднія веды ў такім аб'ёме, які неабходны для выкарыстання беларускай мовы як дзяржаўнай пры выкананні службовых абавязкаў, у разнастайных сферах вытворчасці, прафесійнай і бытавой дзейнасці.

Сёння на занятках усё часцей сустракаюцца выпадкі «дыялагічнага білінгвізму» – дыялогу, пры якім суб'яднікі выкарыстоўваюць розныя мовы (рускую і беларускую). Як пісала Л.Ц. Выгонная, «носьбіты сумешчанага двухмоўя ведаюць, што іх ступень валодання адной з моў не адпавядае патрэбнаму для «раскаваных» зносін ... таму яны пазбягаюць гаварыць на пэўнай мове..., набываюць своеасаблівы комплекс «моўнай непаўнацэннасці» [3, с. 12].

Адзін з галоўных раздзелаў курса, накіраваны на фарміраванне лінгвістычнай кампетэнцыі студэнтаў у навуковай сферы – «Беларуская тэрміналогія». Студэнтам, у прыватнасці, даецца паняцце тэрміна і тэрміналогіі, асвятляецца пытанне фарміравання і развіцця беларускай тэрміналогіі, разглядаецца сістэма жанраў навуковай літаратуры, асаблівасці ўтварэння тэрмінаў. Практычныя заняткі накіраваны на фарміраванне тэрміналагічнага тэзаўруса па прафесійнай сферы дзейнасці будучага спецыяліста.

І тут фіксуецца яшчэ адзін прыклад, які яскрава адлюстроўвае зніжэнне моўнай кампетэнцыі – павелічэнне колькасці памылак, звязаных з міжмоўнай аманіміяй: крывяносны посуд замест крывяносны сасуд, вавёркі замест бялкі, страўнікава-кішачны гасцінец замест страўнікава-кішачны тракт, навакольная серада замест навакольнае асяроддзе, плот крыві замест забор крыві і г.д.

Колькасць такіх памылак штогод павялічваецца, паколькі ў студэнтаў адсутнічае моўная практыка, яны не здольныя размежаваць лексічныя значэнні. З аднаго боку, гэта можна растлумачыць новымі спосабамі работы з перакладамі: калі раней звярталіся да слоўнікаў, сёння дастаткова ўвайсці ў перакладчык пошукавай сістэмы і выканаць заданне. З іншага боку, зафіксаванае пры гэтым павелічэнне граматычных памылак сведчыць пра тое, што сёння беларуская мова для многіх носбітаў фактычна набыла статус замежнай.

Сітуацыя, калі практыка маўлення на беларускай мове ажыццяўляецца ў большасці выпадкаў толькі ў аўдыторыі, а перад выкладчыкам паўстае задача дапамагчы студэнту пераадолець псіхалагічны бар’ер маўлення на беларускай мове і адначасова сфарміраваць адпаведны ўзровень моўнай кампетэнцыі, прымушае перагледзець падыходы да выкладання дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)».

Кафедрай лінгвістычных дысцыплін і міжкультурных камунікацый МДЭІ імя А.Д. Сахарава БДУ ў межах навуковай кафедральнай тэмы «Навукова-метадычнае забеспячэнне выкладання філалагічных дысцыплін у нямоўнай установе вышэйшай адукацыі» распрацаваны і ўкаранёны тэхналогіі навучання замежнай мове: «Французскія майстэрні», «Тэхналогія 6 капелюшоў мыслення» і інш. [4, 5].

Сучасны адукацыйны працэс у пытанні навучання замежным мовам вызначаецца сваёй тэхналагізацыяй. «Французскія майстэрні», «Тэхналогія 6 капелюшоў мыслення» і інш. накіраваны ў першую чаргу на ўдасканалванне навыкаў маўлення і ўспрымання маўлення. Улічваючы ўзровень моўнай кампетэнцыі сённяшніх носбітаў

беларускай мовы, гэтыя тэхналогіі можна выкарыстоўваць і пры выкладанні дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)».

Актуальным будзе і выкарыстанне праблемных метадаў навучання, якія, у сваю чаргу, фарміруюць даследчыцкую актыўнасць і выпрацоўваюць навыкі самастойнай работы.

Для ўдасканалення лінгвістычнай кампетэнцыі студэнтаў у навуковай сферы можна прапанаваць абарону моўных праектаў на беларускай мове па тэмах навуковых інтарэсаў або па тэмах курсавых работ.

Для кантролю ведаў і ўменняў можна апрабіраваць метады адкрытай кнігі (з выкарыстаннем таксама літаратуры на рускай мове), які дазваляе ацаніць не толькі ўменне знаходзіць неабходную інфармацыю, аналізаваць, абагульняць, выдзяляць галоўнае, але і прэзентаваць інфармацыю на беларускай мове.

Такім чынам, сучасныя метады і тэхналогіі навучання дазваляюць пераадолець існуючыя праблемы, аднак для іх паспяховага вырашэння неабходна стварыць адпаведную матывацыю, якая дапаможа самім студэнтам уключыцца ў вучэбны працэс.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Санхорова, Г. Н. Ситуация диглоссии и языковая ассимиляция (к постановке проблемы). – Рэжым доступу: <http://www.sitim.sitc.ru/conferences/ntfe/fommJitml>. – Дата доступу: 15.03.2007.

2. Вайнрайх, У. Языковые контакты: Состояние и проблемы исследования / У. Вайнрайх. – Киев : Вища школа, 1979. – С. 22.

3. Выгонная, Л. Ц. Псіхалінгвістычныя аспекты беларуска-рускага білінгвізму / Л.Ц. Выгонная // Беларуская лінгвістыка. – 1994. – Вып. 44. – С. 10–14.

4. Андреасян, И. М. Places to visit in Belarus: did you know that...: сценарий урока английского языка с использованием технологии творческих мастерских / И.М. Андреасян, Н.А. Грицай // Замежныя мовы. – 2017. – № 4. – С. 59 – 71.

5. Грицай, Н. А. Об использовании технологии «6 шляп мышления» в обучении студентов устному иноязычному общению / Н. А. Грицай // Тенденции развития языкового образования в современном мире – 2017: материалы Международной научно-практической конференции. – Минск: МГЛУ, 2018. – С. 122–125.